

دانش و پژوهش در روان‌شناسی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

شماره نوزدهم و بیستم - بهار و تابستان ۱۳۸۳

صص ۳۳-۵۰

رابطه بین میزان شادمانی و عوامل آموزشی

دانش آموزان دبیرستانی

محمود نصوحی دهنوی^۱ - سید احمد احمدی^۲

محمد رضا عابدی^۳

چکیده

در این پژوهش میزان ارتباط بین شادمانی و عوامل آموزشی دانش آموزان دوره متوسطه شهرستان مبارکه مورد بررسی قرار گرفته است. فرضیه‌های این پژوهش عبارت‌اند از: ۱- بین میزان شادمانی دانش آموزان با کیفیت روابط آنان با مدیر، معاون، دبیران، دبیر ورزش، مربی پرورشی، مشاور، فضای فیزیکی، امکانات مدرسه و سبک رهبری همبستگی وجود دارد. ۲- بین میزان شادمانی دانش آموزان دختر و پسر، شهر و روستا و هنرستان و دبیرستان تفاوت وجود دارد. بدین منظور ۴۸۲ نفر از دانش آموزان (دختر و پسر) سال سوم متوسطه به پرسشنامه‌های شادکامی آکسفورد و روابط در مدرسه و ۲۴۰ نفر از دبیران به پرسشنامه سبک رهبری مسیر هدف پاسخ دادند. همچنین پرسشنامه‌های مربوط به امکانات مدرسه و وضعیت فیزیکی تکمیل

۱- کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان

۲- عضو هیأت علمی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه اصفهان

۳- عضو هیأت علمی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه اصفهان

گردید. برای تحلیل داده‌ها از روشهای آماری ضریب همبستگی پیرسون و آزمون t استفاده گردید. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین میزان شادمانی دانش‌آموزان با کیفیت روابط آنان با مدیر مدرسه ($P < 0/01$ و $r = 0/118$)، دبیران ($P < 0/01$ و $r = 0/195$)، دبیر ورزش ($P < 0/01$ و $r = 0/133$) و مشاور مدرسه ($P < 0/05$ و $r = 0/091$) همبستگی معنادار وجود دارد، ولی با کیفیت روابط آنان با معاون ($r = 0/062$) و مربی پرورشی ($r = 0/058$) همبستگی معنادار وجود ندارد، همچنین بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و سبکهای رهبری حمایتی ($P < 0/05$ و $r = 0/083$) موفقیت‌مدار ($P < 0/05$ و $r = 0/048$) و مشارکتی ($P < 0/05$ و $r = 0/097$) معنادار است ولی با سبک رهبری آمرانه ($r = 0/015$) معنادار نیست. از بررسی تفاوت بین میزان شادمانی دانش‌آموزان دختر و پسر، میزان میانگین شادمانی دانش‌آموزان پسر به‌طور معناداری بیشتر از دختران ($t = 2/526$) و $P < 0/05$ و میزان شادمانی دانش‌آموزان شهری به‌طور معناداری بیشتر از دانش‌آموزان روستایی بود ($t = 2/104$ و $P < 0/05$). بین شادمانی دانش‌آموزان دبیرستانی و هنرستانی تفاوت معناداری مشاهده نشد. کلید واژه‌ها: شادمانی، سبک رهبری، روابط در مدرسه، امکانات مدرسه، فضای فیزیکی، عوامل آموزشی.

مقدمه

انسان از دیرباز به دنبال این بود که چگونه می‌تواند بهتر زندگی کند و چه چیزی بیشتر موجبات رضایتش را فراهم می‌سازد و با چه ساز و کارهایی می‌تواند از زندگی در این دنیا لذت ببرد. همه اینها به نوعی به مفهوم شادمانی و نشاط مربوط می‌شود (دیکی، ۱۹۹۹). تحقیقات نشان داده است که شادی، صرف نظر از چگونگی به‌دست آوردن آن می‌تواند سلامت جسمانی را بهبود بخشد. افرادی که شاد هستند احساس امنیت بیشتری می‌کنند، آسان‌تر تصمیم می‌گیرند، دارای روحیه مشارکتی بیشتری هستند و نسبت به کسانی که با آنان زندگی می‌کنند بیشتر احساس رضایت می‌کنند (مایرز، ۲۰۰۲). بنا بر گفته وینهوون (۱۹۹۳) شادی فعالیت فرد را برمی‌انگیزد و روابط اجتماعی و سیاسی را تسهیل می‌کند. و موجب حفظ سلامتی و تا حدودی از دیاد طول عمر افراد می‌شود. از نظر ارسطو دست کم سه نوع شادی وجود دارد، در پایین‌ترین

سطح، شادی را همان لذت می‌دانند. در سطح بالاتر شادی همان موفقیت و کامیابی است و نوع سوم شادی از نظر ارسطو شادی ناشی از معنویت است (آیزنک، ۱۹۹۰). وینهون (۱۹۸۴) شادی را به میزانی اطلاق می‌کند که شخص دربارهٔ مطلوبیت کیفیت زندگی خود قضاوت می‌کند.

آرجیل (۱۹۹۵) معتقد است چهار مؤلفه برای شادی باید در نظر گرفت: عاطفه مثبت، رضایت از زندگی، اضطراب و افسردگی. در مجموع براساس شواهد کنونی چند عامل بر شادمانی افراد مؤثر است:

۱- شخصیت: ابعاد شخصیت بر ناراحتی و یا شادمانی فرد تأثیر اساسی دارد. آیزنک دو بعد مؤثر بر ناراحتی یا شادمانی فرد را برونگرایی - درونگرایی و روان رنجورگرایی - باثباتی می‌داند. در پیوستار اول افراد برونگرا، شادمانی بیشتری نسبت به افراد درونگرا دارند (عابدی، ۱۳۸۱).

۲- عزت نفس: آرجیل (۲۰۰۱) عزت نفس را جزء جدایی ناپذیر نشاط می‌داند. ویلسون (۱۹۶۷) گزارش کرده عزت نفس یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های شادمانی است.

۳- ثروت و وضعیت اقتصادی: آرجیل (۱۹۹۹) معتقد است بین درآمد و شادمانی ارتباط مثبتی وجود دارد، ولی این ارتباط بین اقشار کم درآمد بیشتر است. برادبورن (۱۹۶۹) در پژوهش خود در آمریکا نشان داد که میزان درآمد، مشارکت اجتماعی و کسب تجارب جدید با شادمانی رابطهٔ مستقیم دارد.

۴- سلامتی: بین شادمانی و بیماریهای خاص رابطه وجود دارد (آرجیل، ۲۰۰۱). فیست و همکاران (۱۹۹۵) در یک مطالعهٔ طولی دریافته‌اند که بین سلامتی و شادمانی رابطه‌ای دوجانبه وجود دارد، یعنی هم شادمانی بر سلامتی مؤثر است و هم سلامتی بر شادمانی (عابدی، ۱۳۸۱). علی‌پور و همکاران (۱۳۷۹) نشان دادند که شادی دستگاه ایمنی بدن را تقویت می‌کند و تقویت دستگاه ایمنی، سلامتی فرد را بهبود می‌بخشد.

۵- جنسیت: زن و مرد از نظر رضایت کلی با یکدیگر تفاوتی ندارند. مهمترین تفاوت احساسی بین زن و مرد این است که زنان تغییرپذیری بیشتری نسبت به مردان دارند.

۶- شغل و رضایت شغلی: آرجیل (۲۰۰۱) معتقد است رضایت شغلی، حس تعاون را افزایش می‌دهد و باعث کاهش غیبت و تغییر شغل می‌شود.

۷- اوقات فراغت: شادی آفرینی فعالیتهای اوقات فراغت با استفاده از دو نظریهٔ انتخابگر

بودن انسان و انگیزش اجتماعی قابل توضیح است، زیرا فعالیتهای اوقات فراغت به‌نحوی نیازهای اجتماعی را تأمین می‌کند (دریکوندی، ۱۳۸۱).

۸- تحصیلات: میزان تحصیلات نیز از عواملی است که با شادمانی افراد همبستگی دارد. همبستگی شادی با سطح تحصیلات در کشورهای غنی کمتر از کشورهای فقیر است (وینهون، ۱۹۹۷).

عوامل آموزشی مرتبط با شادمانی

هر فرد حدود ۱۲ سال از عمر خود را در محیط مدرسه و در ارتباط با همسالان می‌گذراند در این سالهای مهم رشد جسمی، روانی و اجتماعی، رفتارها و نگرشهای معلم و دانش‌آموزان و روابط حاکم بر مدرسه و حتی امکانات و فضای فیزیکی مدرسه تأثیر انکارناپذیری بر هویت‌یابی، شکوفایی استعدادها، پیشرفت تحصیلی، سلامت جسمی و روانی و شادمانی افراد دارد. عوامل مرتبط با شادمانی در مدرسه عبارت‌اند از:

وضعیت فیزیکی: نظام آموزش و پرورش باید محیطی را برای فراگیران فراهم سازد که بتوانند از نظر عاطفی، اجتماعی و جسمانی رشدی شایسته و درخور داشته باشند (اسمیت و راکلیف، ۱۹۹۹). اهمیت حیاتی وضعیت فیزیکی کلاس و مدرسه از آنجا ناشی می‌شود که دانش‌آموزان و معلم قسمت زیادی از عمر خود را در مدرسه می‌گذرانند. بنابراین مدرسه و کلاس باید دارای ویژگیهایی از جمله آسایش و جذابیت باشد و ایجاد انگیزه کند (آرتور و همکاران، ۱۹۹۳). نور طبیعی نه‌تنها موجب ارتقای سلامتی دانش‌آموزان می‌شود بلکه بر عملکرد آنها نیز تأثیر بسزایی دارد. مطالعات نشان می‌دهد که عملکرد تحصیلی دانش‌آموزانی که از نور طبیعی استفاده می‌کنند بهتر، میزان غیبت آنها کمتر، رشد قد آنها بیشتر و پوسیدگی دندان‌های آنان ۹ برابر کمتر از دانش‌آموزانی است که از نور طبیعی کمتر استفاده می‌کنند (نیسا، ۲۰۰۱).

سبک رهبری: سبک رهبری رفتارهای نسبتاً پایداری است که مدیران و مربیان آموزشگاه در اداره امور و برقراری ارتباط و برخورد با دانش‌آموزان به کار می‌گیرند. یکی از نظریه‌های سبک رهبری، نظریه مسیر - هدف است که چهار سبک رهبری را بیان

می‌کند. هر سبک در حقیقت نوعی رابطه با همکاران و زیردستان است. در سبک حمایتی بر نیازها و خواسته‌های کارکنان تأکید می‌شود. در سبک آمرانه کار مورد توجه قرار می‌گیرد نه خود کارکنان. در سبک مشارکتی بر شرکت کردن در تصمیم‌گیری‌ها و ارائه نظرها برای انتخاب راه‌حل‌ها تأکید می‌شود. در سبک موفقیت‌مدار، مدیریت برای همکاران خود اهمیت زیادی قایل است و به‌طور کلی انتخاب هدف را که اساسی‌ترین کار سازمان است به آنان واگذار می‌کند. تفویض اختیار به افراد در حد اختیارات مدیریت، بالاترین سطح روابط انسانی در سازمان است (میرکمالی، ۱۳۸۰).

روابط در مدرسه: روابط انسانی سرچشمه شادیها، لطافت و بالندگی انسانی است که در سایه آن امور تسهیل، روان‌تلفیف و استعدادها شکوفا می‌شود. روابط انسانی در آموزشگاه مجموعه رفتارهای برنامه‌ریزی شده از طرف مدیران و معلمان و سایر کارکنان است که می‌خواهند نیازها و روند رشد دانش‌آموزان را با توجه به شرایط سنی تأمین کنند. درک نیازها و استعدادها، درک تفاوت‌های فردی، شناخت معضلات، شناخت و احترام به شخصیت دیگران، توان برقراری ارتباط، دوست داشتن دیگران و... از شاخصهای روابط انسانی است (میرکمالی، ۱۳۸۰).

معلمان: یکی از نقشهای معلم که اغلب مورد غفلت واقع می‌شود، تأمین مکانی راحت و جذاب و ایجاد انگیزش در دانش‌آموزان است که وقت زیادی از خود را با آنها می‌گذرانند (آرتور و همکاران، ۱۹۹۳). بسیاری از تحقیقات نشان داده است که شرکت دانش‌آموزان در اداره مدرسه، فرصتهای تربیتی بسیار جالب و لذتبخش به‌دنبال دارد (نقیب‌زاده، ۱۳۷۷).

امکانات مدرسه: فناوری آموزشی به‌عنوان عامل بسیار مهمی در تسهیل فرایند آموزشی مورد توجه مریان قرار گرفته است. پیشرفت سریع اطلاعات و معلومات علمی تأثیر بسیار زیادی در تغییر و تحولات اخیر داشته است. نگرانیهای فزاینده برای کیفیت آموزشی، تساوی بیشتر در نتایج فرهنگی صرف نظر از جنس، نژاد و طبقه اجتماعی باعث تأکید بیشتر بر استفاده از فناوری آموزش و پرورش می‌شود (لی‌تون، ۱۳۷۲).

پیشینه پژوهش

اولین پژوهش تجربی در مورد شادمانی در سال ۱۹۱۲ در بین دانش‌آموزان انگلیسی در یک مدرسهٔ پسرانه انجام شد. فیلیس (۱۹۶۷) در پژوهشی با عنوان مشارکت اجتماعی و شادی در آمریکا ($n = ۷۵۰$) نشان داد که مشارکت اجتماعی موجب افزایش سطح شادمانی و سایر عواطف مثبت می‌شود.

فرانسیس و همکاران (۱۹۹۸) در کشورهای آمریکا، انگلیس، کانادا و استرالیا از آزمون شادکامی آکسفورد میانگین ۳۸ تا ۴۲ را گزارش کردند. کوپر و همکاران (۱۹۹۲) در پژوهشی با عنوان فعالیت اجتماعی و نشاط به این نتیجه رسیدند که فعالیتهای گروهی با میزان شادمانی افراد رابطهٔ مستقیم دارد. لو و شیخ^۱ (۱۹۹۷) در پژوهشی با عنوان بررسی همبستگی عوامل شخصیتی و محیطی با شادی، در تایوان ($n = ۴۹۴$) نشان دادند که حمایت اجتماعی بیشترین ارتباط را با شادمانی دارد. برادبورن (۱۹۶۹) نیز دریافت، معلمی که رفتاری دوستانه دارد باعث فعال‌تر شدن دانش‌آموزان و افزایش میزان عزت نفس آنان می‌شود. لوین^۲ و همکاران در سال ۱۹۳۹ متوجه شدند وقتی رهبری گروهی کودکان ۱۰ ساله مبتنی بر مشورت و احترام و غیرآمرانه باشد، روحیهٔ آنان در سطحی بالاتر از کودکانی است که با شیوهٔ آمرانه اداره می‌شوند. ساعتچی (۱۳۷۸) بر اساس تحقیقاتی که رابینز^۳ در سال ۱۹۶۱ انجام داد، متوجه شد معلمی که رفتار دوستانه‌ای دارد، دانش‌آموزان را درک می‌کند و رفتار و هیجانهایش سازمان یافته و سالم است. همچنین خلاقیت و نوآوری او دانش‌آموزان را فعال‌تر می‌کند و در عین حال میزان عزت نفس و مهارت‌های نامطلوب در آنان بالاتر از دانش‌آموزان دیگر است. میرکمالی (۱۳۷۵) در بررسی رابطه بین سبکهای مشارکت‌جویانه و آمرانه با بهداشت روانی کارکنان دبیرستانهای شهر شیراز نشان داد که بیشترین میزان بیماریهای روان‌تنی مانند زخم معده و فشارخون در بین دبیران تحت سرپرستی و مدیریت آمرانهٔ دبیرستانی بود. محمدی (۱۳۷۶) در پژوهشی با عنوان بررسی سبکهای رهبری دبیرستانهای اصفهان نشان داد که بین سبکهای رهبری حمایتی، مشارکت‌جویانه و موفقیت‌مدار معلم و بهداشت روانی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد، ولی بین سبک رهبری آمرانهٔ معلم

با بهداشت روانی دانش‌آموزان رابطه وجود ندارد. علی‌پور و نوربالا (۱۳۷۸) در بررسی مقدماتی دیگری میانگین پایایی و روایی پرسشنامه شادکامی آکسفورد را در دانشجویان دانشگاه‌های تهران ۴۵/۸ به دست آوردند. دریکوندی (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان عوامل نشاط‌انگیز در دانش‌آموزان نشان داد که به نظر مدیران و دبیران پرورشی شهر اصفهان عوامل روان‌شناختی، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و سازمانی در ایجاد شادمانی مؤثرند.

هدف پژوهش حاضر با توجه به نقش مهم شادمانی در عملکرد تحصیلی، سلامت جسمی و روانی و نقش سبک رهبری و روابط حاکم بر مدرسه در مراحل رشد جسمی، روانی و اجتماعی دانش‌آموزان؛ تعیین میزان همبستگی بین شادمانی دانش‌آموزان دبیرستانی و عوامل مختلف آموزشی در شهرستان مبارکه بود.

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و کیفیت روابط آنان با مدیر، معاون، دبیران، دبیر ورزش، مربی پرورشی و مشاور همبستگی وجود دارد.
- ۲- بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و سبک رهبری مدرسه همبستگی وجود دارد.
- ۳- بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و امکانات مدرسه همبستگی وجود دارد.
- ۴- بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و فضای فیزیکی مدرسه همبستگی وجود دارد.
- ۵- بین میزان شادمانی دانش‌آموزان دختر و پسر، شهری و روستایی، هنرستانی و دبیرستانی تفاوت وجود دارد.

روش پژوهش

با توجه به موضوع، ماهیت و فرضیه‌های پژوهش، روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است.

جامعه آماری این پژوهش دانش‌آموزان دختر و پسر سال سوم هنرستان و دبیرستان و دبیران مرد و زن شاغل در دوره متوسطه شهرستان مبارکه در سال تحصیلی ۸۲-۸۱ بود. تعداد کل دانش‌آموزان سال سوم ۲۳۷۸ نفر و سن آنان بین ۱۶ تا ۱۹ سال و تعداد کل دبیران متوسطه ۵۸۰ نفر و سن آنان بین ۲۳ تا ۴۸ سال بود.

از بین ۲۳۷۸ دانش‌آموز کلاس سوم متوسطه مشغول به تحصیل در ۲۴ هنرستان و دبیرستان شهرستان مبارکه، ۴۸۲ دانش‌آموز (از هر مدرسه بین ۱۸ تا ۲۲ دانش‌آموز به صورت تصادفی منظم و بر مبنای شماره دانش‌آموزی - جمعاً ۲۶۵ دختر و ۲۱۷ پسر) انتخاب شدند. از بین ۵۸۰ نفر دبیران شاغل در ۲۴ آموزشگاه متوسطه، ۲۴۰ دبیر (۱۳۰ مرد و ۱۱۰ زن) که سن آنان بین ۲۳ تا ۴۸ سال و براساس شماره ردیف دفتر کارکنان به صورت تصادفی منظم انتخاب شدند و به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. انتخاب تعداد آزمودنیها با استفاده از جدول مورگان صورت گرفت.

ابزار پژوهش

۱- پرسشنامه شادکامی آکسفورد که آرچیل و لو (۱۹۹۰) آنرا تهیه کردند و دارای ۲۹ ماده چهارگزینه‌ای است و براساس یک طیف چهار درجه‌ای از صفر تا سه نمره‌گذاری شده است. نمرات آزمودنیها از صفر تا ۸۷ در نوسان است. روایی این آزمون را در خارج از کشور آرچیل و لو (۱۹۹۰) و در ایران علی‌پور و نوربالا (۱۳۷۸) تأیید کردند و برای تعیین پایایی سه آزمون آرچیل و لو، ضریب آلفای ۰/۹۰ را با ۳۴۷ آزمودنی به دست آوردند. علی‌پور و نوربالا (۱۳۷۸) با ۱۰۱ آزمودنی در بین دانشجویان شهر تهران، آلفای کرونباخ ۰/۹۳ را به دست آوردند. این پرسشنامه را دانش‌آموزان تکمیل کردند.

۲- پرسشنامه سبک رهبری مسیر - هدف هاوس که ۵۲ سؤال چهار گزینه‌ای دارد و از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می‌شود. هر ۱۳ سؤال یک نوع از سبکهای رهبری چهارگانه (آمرانه، حمایتی، مشارکتی و موفقیت‌مدار) را می‌سنجد. نمره برای هر نوع سبک رهبری در هر پرسشنامه بین ۱۳ تا ۶۵ در نوسان است و نمره بالاتر فرد در هر سبک به معنای سبک رهبری غالب فرد می‌باشد. پایایی این آزمون پس از اجرا بر روی یک گروه ۲۴ نفری، آلفای ۰/۸۳ را به دست آورد. این پرسشنامه را دبیران برای تعیین سبک رهبری مدرسه کامل کردند.

۳- پرسشنامه محقق ساخته کیفیت روابط دانش‌آموزان با مدیر، معاون، دبیر ورزش، مربی پرورشی، معاون و مشاور مدرسه که پژوهشگر آن را با ۶ سؤال تدوین کرد و از نظر

روایی مورد تأیید چند استاد دانشگاه قرار گرفت و بر روی یک طیف پنج درجه‌ای از ۱ تا ۵ نمره گذاری شد.

ضریب پایایی این آزمون پس از اجرا بر روی یک گروه ۲۴ نفری، آلفای کرونباخ ۰/۷۰ را به دست آورد. این پرسشنامه را دانش آموزان تکمیل کردند.

۴- پرسشنامه‌های محقق ساخته بررسی وضعیت فیزیکی و امکانات مدرسه که محقق آنرا تدوین کرد و از نظر روایی مورد تأیید چند استاد قرار گرفت. پژوهشگر به منظور ارزیابی امکانات مدرسه (آزمایشگاه، کتابخانه، تجهیزات کمک آموزشی، امکانات ورزشی) و همچنین وضعیت فیزیکی مدرسه (رنگ، نور، فضای سبز) پس از مشاهده آنها را در یکی از درجات خیلی خوب، خوب، متوسط و ضعیف بین ۱ تا ۴ نمره گذاری کرد.

۵- پرسشنامه جمعیت‌شناختی شامل اطلاعاتی نظیر تاریخ تولد، رشته تحصیلی، شغل و تحصیلات پدر و مادر می‌باشد.

شیوه اجرا

از دانش آموزان خواسته شد برای انجام یک پژوهش به پرسشنامه‌های ارائه شده پاسخ دهند و اشاره گردید که نوشتن نام و نام خانوادگی ضرورتی ندارد، ولی به دادن پاسخ دقیق به سؤالات پرسشنامه تأکید شد. همچنین از دیران حجم نمونه درخواست شد تا به پرسشنامه‌ای در رابطه با سبک رهبری در مدرسه پاسخ دهند. در دستورالعمل اشاره گردیده بود که نتایج هر پرسشنامه محفوظ خواهد ماند. پرسشنامه‌های بررسی وضعیت فیزیکی و امکانات مدرسه را نیز محقق با همکاری کارشناسان آموزش و پرورش تکمیل کرد.

روشهای تحلیل داده‌ها

به منظور پی بردن به همبستگی میان شادمانی دانش آموزان و کیفیت روابط در مدرسه، امکانات مدرسه و وضعیت فیزیکی از روش همبستگی پیرسون استفاده شد. همچنین به منظور مشخص نمودن تفاوت میزان شادمانی دانش آموزان دختر و پسر، شهری و روستایی و هنرستانی و دبیرستانی از آزمون t استفاده گردید.

نتایج

جدول ۱ میانگین انحراف معیار متغیرهای مورد اندازه‌گیری را نشان می‌دهد.

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار متغیرها

متغیر و شاخص آماری	تعداد	میانگین	انحراف معیار
شادمانی کلی دانش‌آموزان	۴۸۲	۴۴/۰۷	۱۳/۶۲
شادمانی (دختر)	۲۶۵	۴۲/۶۶	۱۴/۱۲۳
شادمانی (پسر)	۲۱۷	۴۵/۷۹۲	۱۲/۷۹۳
شادمانی (شهر)	۳۶۳	۴۴/۸۱۵	۱۳/۱۱۹
شادمانی (روستا)	۱۱۹	۴۱/۷۹۸	۱۴/۸۸
شادمانی (هنرستان)	۱۲۰	۴۳/۳۰۸	۱۲/۵۷۸
شادمانی (دبیرستان)	۳۶۲	۴۴/۳۲۳	۱۳/۹۵۷
روابط با مدیر	۴۸۲	۳/۳۴۴	۱/۲۴۱
روابط با معاون	۴۸۲	۳/۶۲۹	۱/۱۸۸
روابط با دبیران	۴۸۲	۳/۴۱۷	۰/۹۳۱
روابط با دبیر ورزش	۴۸۲	۳/۷۳۰	۱/۱۹۱
روابط با مربی پرورشی	۴۸۲	۳/۵۶۰	۱/۱۳۹
روابط با مشاور	۴۸۲	۳/۹۳۴	۱/۰۶۹
سبک رهبری حمایتی	۴۸۲	۳۸/۳۶۸	۵/۸۰۸
سبک رهبری موفقیت‌مدار	۴۸۲	۳۸/۰۱۹	۵/۶۹۲
سبک رهبری مشارکتی	۴۸۲	۳۹/۸۵۶	۵/۹۱۷
سبک رهبری آمرانه	۴۸۲	۳۴/۰۶۵	۱/۹۱۸
امکانات مدرسه	۴۸۲	۲۶/۸۲	۳/۹۰
وضعیت فیزیکی	۴۸۲	۳۰/۱۰	۴/۳۳

جدول ۱ نشان می‌دهد که میانگین نمرات شادمانی دانش‌آموزان پسر بیشتر از دختر، شهر بیشتر از روستا و دبیرستانی بیشتر از هنرستانی است.

فرضیه ۱- بین میزان شادمانی دانش آموزان و کیفیت روابط آنان با مدیر، معاون، دبیران، دبیر ورزش، مربی پرورشی و مشاور همبستگی وجود دارد.

جدول ۲- ضرایب همبستگی بین میزان شادمانی دانش آموزان و کیفیت روابط

متغیر و شاخص آماری	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
شادمانی روابط با مدیر	۰/۱۱۸	۰/۰۰۵***
شادمانی روابط با معاون	۰/۰۶۲	۰/۰۸۸
شادمانی روابط با دبیران	۰/۱۹۵	۰/۰۰۰***
شادمانی روابط با دبیر ورزش	۰/۱۳۳	۰/۰۰۲***
شادمانی روابط با مربی پرورشی	۰/۰۵۸	۰/۱۰۳
شادمانی روابط با مشاور	۰/۰۹۱	۰/۰۴۷*

*** P < ۰/۰۱ ** P < ۰/۰۵ * P < ۰/۰۵

جدول ۲ ضریب همبستگی بین میزان شادمانی دانش آموزان و کیفیت روابط آنان با مدیر، معاون، دبیران، دبیر ورزش، مربی پرورشی و مشاور را نشان می دهد. بر اساس نتایج جدول ۲ بین میزان شادمانی دانش آموزان و کیفیت روابط آنان با مدیر، دبیران، دبیر ورزش و مشاور همبستگی مثبت و معنادار است، ولی همبستگی روابط با معاون و مربی پرورشی معنادار نیست.

فرضیه ۲- بین میزان شادمانی دانش آموزان و نوع سبک رهبری مدرسه همبستگی وجود دارد.

جدول ۳- ضرایب همبستگی بین شادمانی و سبکهای رهبری

متغیر و شاخص آماری	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
شادمانی سبک موفقیت مدار	۰/۰۹۷	۰/۰۱۷**
شادمانی سبک حمایتی	۰/۰۸۳	۰/۰۳۵**
شادمانی سبک مشارکتی	۰/۰۸۴	۰/۰۳۳**
شادمانی سبک آمرانه	۰/۰۱۵	۰/۳۶۹

** P < ۰/۰۵

جدول ۳ ضرایب همبستگی بین شادمانی دانش‌آموزان و سبکهای مختلف رهبری از نظر دبیران و سطوح معناداری را نشان می‌دهد. براساس نتایج جدول ۳ بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و سبکهای رهبری حمایتی، موفقیت‌مدار و مشارکتی همبستگی مثبت و معنادار است، ولی با سبک رهبری آمرانه همبستگی معنادار نیست. فرضیه ۳- بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و امکانات مدرسه همبستگی وجود دارد.

جدول ۴- ضریب همبستگی بین شادمانی و امکانات مدرسه

متغیر و شاخص آماری	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
شادمانی امکانات مدرسه	۰/۰۱۱	۰/۰۰۸**

** P < ۰/۰۱

جدول ۴ ضریب همبستگی بین شادمانی دانش‌آموزان و امکانات مدرسه را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج جدول ۴ بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و امکانات مدرسه همبستگی معناداری وجود دارد. فرضیه ۴- بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و فضای فیزیکی مدرسه همبستگی وجود دارد.

جدول ۵- ضریب همبستگی بین شادمانی دانش‌آموزان و وضعیت فیزیکی

متغیر و شاخص آماری	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
شادمانی وضعیت فیزیکی	۰/۰۵۴	۰/۱۲*

* P > ۰/۰۵

جدول ۵ ضریب همبستگی بین شادمانی دانش‌آموزان و وضعیت فیزیکی مدرسه را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج جدول ۵ بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و وضعیت فیزیکی مدرسه همبستگی معناداری وجود ندارد.

فرضیه ۵- بین میزان شادمانی دانش آموزان دختر و پسر، شهری و روستایی، هنرستانی و دبیرستانی تفاوت وجود دارد.

جدول ۶- جدول آزمون t

متغیر آماری	شاخص	تعداد	میانگین	t	سطح معناداری
جنسیت	دختر	۲۶۵	۴۲/۶۶	۲/۵۲۶	* ۰/۰۱۲
	پسر	۲۱۷	۴۵/۷۹۷		
محل زندگی	شهر	۳۶۳	۴۴/۸۱۵	۲/۱۰۴	* ۰/۰۳۶
	روستا	۱۱۹	۴۱/۴۹۸		
محل تحصیل	دبیرستان	۳۶۲	۴۴/۳۲۳	۰/۰۷۰۷	*** ۰/۰۷۰۷
	هنرستان	۱۲۰	۴۳/۳۰۸		

* $P < 0/05$

** $P > 0/05$

جدول ۶ نتایج تحلیل آزمون t در مورد تفاوت بین شادمانی متغیرهای جنسیت، محل زندگی و محل تحصیل را نشان می دهد. نتایج مبین آن است که شادمانی دانش آموزان پسر به طور معناداری بیشتر ($t = 2/526$ و $P \leq 0/05$) از شادمانی دانش آموزان دختر و شادمانی دانش آموزان شهر به طور معناداری بیشتر ($t = 2/104$ و $P \leq 0/05$) از دانش آموزان روستاست. تفاوت معناداری ($t = 0/707$ و $P > 0/05$) بین شادمانی دانش آموزان هنرستانی و دبیرستانی وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

همان طور که بیان شد میانگین نمرات شادمانی آزمودنی ها در پژوهش حاضر ۴۴/۰۷ بود که از میانگین ۲۸ تا ۴۲ که فرانسویس و همکاران (۱۹۹۸) در کشورهای آمریکا، انگلیس، کانادا و استرالیا گزارش دادند بیشتر بود و نیز با میانگین ۴۵/۸ که علی پور و نوربالا (۱۳۷۸) به دست آوردند نزدیک و همسو می باشد. بر پایه پژوهش آرچیل و لو (۱۹۹۰)

شادمانی با روابط و حمایت اجتماعی ارتباط دارد و به دلیل روابط اجتماعی گسترده‌تر در کشور ما، میانگین به دست آمده بیشتر از میانگین فرانسویس و همکاران (۱۹۹۸) می‌باشد (علی‌پور و نوربالا، ۱۳۷۸).

بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و کیفیت روابط آنان با مدیر، دبیران، دبیر ورزش و مشاور همبستگی معناداری وجود دارد، اما همبستگی بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و روابط آنان با مربی پرورشی و معاون معنادار نمی‌باشد. با توجه به نتایج پژوهش لوپن و همکاران (۱۹۳۹) به نقل از ساعتچی (۱۳۷۸) که نشان دادند کودکان ۱۰ ساله‌ای که از شیوه‌های غیردستوری و مبتنی بر مشورت و احترام برای رهبری آنان استفاده می‌شود، پرخاشگری کمتر و روحیه بالاتری دارند و از نتایج پژوهش رابینز (۱۹۶۱)، نقل از ساعتچی، (۱۳۷۸) می‌توان نتیجه گرفت که هر چه کیفیت روابط عوامل اجرایی در مدرسه با دانش‌آموزان گسترده‌تر، مطلوب‌تر و توأم با اعتماد و احترام باشد، میزان شادمانی و عزت نفس آنها بیشتر خواهد بود و احتمالاً رفتار تحکم‌آمیز معاون آموزشگاه و مسؤولیت وی در حفظ نظم و انضباط و فرصت کمتر در برقراری ارتباط صمیمانه و همچنین فرصت کمتر مربی پرورشی در برقراری ارتباط با کلیه دانش‌آموزان را می‌توان علت پایین بودن این همبستگی دانست. در این پژوهش بین میزان شادمانی دانش‌آموزان با سبکهای رهبری حمایتی، مشارکتی و موفقیت‌مدار همبستگی معنادار بوده، ولی با سبک رهبری آمرانه همبستگی معنادار نیست که با توجه به همسویی آن با نتایج پژوهش میرکمالی (۱۳۷۵) در شیراز که دریافت بین سبک رهبری مشارکت‌جویانه و سلامت روانی کارکنان رابطه وجود دارد و نیز نتایج پژوهش محمدی (۱۳۷۶) در دبیرستانهای اصفهان مبنی بر رابطه سبکهای رهبری حمایتی، مشارکتی و موفقیت‌مدار با بهداشت روانی می‌توان نتیجه گرفت که به دلیل ارتباط سلامت روانی و شادمانی، سبک مدیریت آمرانه تهدیدی برای عزت نفس افراد بوده و باعث کاهش شادمانی دانش‌آموزان می‌شود.

با توجه به همبستگی معنادار بین شادمانی و امکانات مدرسه می‌توان استنباط کرد که امکانات آموزشی و تفریحی باعث یادگیری بیشتر، انگیزه بالاتر برای تحصیل و موفقیت شده و این موفقیت باعث شادمانی دانش‌آموزان می‌شود.

نمرات به دست آمده در این پژوهش برای پسران ۴۵/۷۹ و برای دختران ۴۲/۶۶ است که این تفاوت معنادار می‌باشد. همچنین میزان شادمانی دانش‌آموزان شهری به طور معناداری بیشتر از روستایی است که با توجه به یافته‌های فیلیس (ب - ۱۹۶۷) مبنی بر همبستگی قوی شادمانی و مشارکتهای اجتماعی و همچنین یافته‌های برادبورن (۱۹۶۹) مبنی بر رابطه مستقیم بین شادمانی و کسب تجارب جدید و مشارکت اجتماعی، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که مشارکت اجتماعی بیشتر دانش‌آموزان پسر و دانش‌آموزان شهری و از سویی محدودیتهای بیشتر دختران در فعالیتهای اجتماعی با توجه به مسائل فرهنگی و اجتماعی و امکان دستیابی کمتر دانش‌آموزان روستایی به تجارب جدید می‌تواند از عوامل بالاتر بودن شادمانی دانش‌آموزان پسر نسبت به دختر و دانش‌آموزان شهر نسبت به روستا باشد.

با توجه به اینکه پژوهش حاضر به بررسی تعداد محدودی از دانش‌آموزان در یک پایه تحصیلی پرداخته است، انجام پژوهش‌هایی با نمونه‌های گسترده‌تر، از کل جمعیت دانش‌آموزان در تمام دوره‌های تحصیلی منجر به نتایج تعمیم‌پذیرتر خواهد شد. همچنین مطالعه بیشتر در خصوص بررسی راههای افزایش شادمانی، رابطه بین میزان شادمانی و سلامت روانی، رابطه بین میزان شادمانی دانش‌آموزان و شادمانی معلمان و رابطه بین سبک رهبری مدرسه و سلامت روانی معلمان، رابطه بین سبک رهبری مدرسه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و اثربخشی شادمانی معلمان بر شادمانی دانش‌آموزان و پیشرفت تحصیلی پیشنهاد می‌شود.

منابع

آیزنک، م. (۱۹۹۰)، همیشه شاد باشید، ترجمه ز چلونگر، (۱۳۷۸)، تهران، انتشارات نسل نواندیش.

دریکوندی، ه. (۱۳۸۱)، «بررسی عوامل نشاط‌انگیز در دانش‌آموزان مدارس راهنمایی شهر اصفهان از نظر مدیران و مربیان پرورشی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه اصفهان.

ساعتچی، م. (۱۳۷۸)، روان‌شناسی کاربردی برای مدیران، تهران، مؤسسه نشر ویرایش.

عابدی، م. م. (۱۳۸۱)، «بررسی اثربخشی سه شیوه مشاوره شغلی به سبک شناختی رفتاری، شادمانی فوردایس و یادگیری اجتماعی بر فرسودگی شغلی مشاوران اصفهان»، پایان‌نامه دکترای مشاوره، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.

علی‌پور، ا. ا. ع.، نوربالا. (۱۳۷۸). «بررسی مقدماتی روایی و پایایی و پرسشنامه شادکامی آکسفورد در دانشجویان دانشگاه‌های تهران»، فصلنامه اندیشه و رفتار، شماره ۱ و ۲.

علی‌پور، ا. ا. ع.، نوربالا، ا. ا. ع. «شادکامی و عملکرد ایمنی بدن»، مجله روان‌شناسی ۱۵، سال چهارم، شماره ۳.

لی‌تون، د. «تفسیر مجدد مفهوم آموزش تکنولوژی برای آینده»، ترجمه ع. داوودی، (۱۳۷۲)، *گزیده مسائل اقتصادی - اجتماعی*، سال دهم، شماره ۱۱ و ۱۲، بهمن ۱۳۷۲.

محمدی، م. (۱۳۷۶)، «بررسی سبک‌های رهبری مدیران دبیرستانهای دولتی شهر اصفهان از نظر دبیران در سال تحصیلی ۷۶ - ۷۵»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت آموزشی.

میرکمالی، س. م. (۱۳۷۵)، رهبری و مدیریت آموزشی، تهران، نشر رامین.

میرکمالی، س. م. (۱۳۸۰)، روابط انسانی در آموزشگاه، تهران، نشر بسطرون.

نقیب‌زاده، م. (۱۳۷۷)، نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش، کتابخانه طهوری.

ARGYLE, M. & LU, L. (1990). *The happiness of extroverts. Personality and individual differences*, 11, PP, 1011-101.

ARGYLE, M. & LU, L. (1995). *Testing for stress and happiness: The role of social and cognitive factors*, In C.D. Spielberger & I.G. Sarason, (Eds), *Stress and emotion*, Washington, DC: Taylor & Francis.

ARGYLE, M. (1999). *Causes and correlates happiness. in d. Kahneman, E. Diener & N. Schwarz well-being: the foundation of hedonic psychology*. New York: Russell Sage Foundation. pp, 353-375.

ARGYLE, M. (2001). *The psychology of happiness*. cited in Cheny, H. & Furnham, A. (2002). *personality, self-esteem in demographic predictions of happiness and depression*.

ARTHUR, L., BEECHER, B., DOCKETT, S., FARMER, S. & RICHARD, E. (1993). *Programming and planning in early childhood settings*, Harcourt Brace, Sydney.

- BRADBURN, N.M. (1969). *The structure of Psychological well-being*. Chicago: Aldine publishing company.
- COOPER, H., OKAMURA, L. & GURKA, V. (1992). *Social activity and subjective well-being*. *personality and individual differences*, 13(5), PP, 573-583.
- DICKEY, M.T. (1999). *The pursuit of happiness*, [http:// WWW. dickey ory/happy.htm](http://WWW.dickeyory/happy.htm).
- FEIST, G.Y., BOSNER, T.E., JACOBS, J.F., MILLES, M. & TAN, V. (1995). *Integration top-down and bottom-up structural models of subjective well-being*. *journal of personality and social psychology*, 68, 138-150.
- FRANCIS, L.J., BROWN, I.B., LESTER, D., & PHILIPSCHALK, R. (1998). *Happiness as stable extraversion: a cross cultural examination of the reliability and validity of the Oxford Happiness Inventory among students in the U.K., U.S.A., Australia, and Canada*. *Personality and individual differences*, 24, 167-171.
- MYERS, DAVID. G. (2002). *Happy and health*. <http://abclocal.go.com/68-Wis/news/012802-happyhealth.html>.
- NESEA. (2001). *The move towards green schools*. [http:// WWW.nesea. org/ publications/ nesun/ green-schools-web.html](http://WWW.nesea.org/publications/nemun/green-schools-web.html).
- PHILIPS, D.L. (1967-B). *Mental health status, social participation and happiness*, *Journal of health and social behaviours*, 18, PP, 285-291.
- PHILIPS, D.L. (1967). *Social participation and happiness*. *The American Journal of Sociology*, 75(2), PP, 479-488.
- SMITH, C. & ROCKLIFF. L. (1999). *The happy Classroom*. [http://WWW.educ. utas.edu.au/conferences/ed4 comf99/stravd0c/mitRock htm](http://WWW.educ.utas.edu.au/conferences/ed4comf99/stravd0c/mitRock.htm).
- VEENHOVEN, R. (1984). *Data book of happiness*. reidel publishers company.
- ROBINS, M., FRANCIS, L.J (1996). *Are religious people happier: A study among undergraduates*, In L.J.Francis W.K.Kay & W.S. Campbell (eds). *research in religious education* (pp. 207-217). Leominster: Gracewing.
- VEENHOVEN, R. (1993). *Happiness as an indicator in social policy evaluation*,

In M.schulz., K.kosar. & B.wolters. essays on social policy research. Mark vanderval.

VEENHOVEN, R. (1997). *Advances in understanding happiness. Published in French in Reve quebecoise de psychologie*, 18, pp, 29-74.

WILSON, W. (1967). *Correlates of a vowedhappines*, psychological Bulletin, 67, pp, 294-306.

وصول: ۸۳/۳/۲

پذیرش: ۸۳/۴/۲۳

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی